

Handläggare
Hillevi Andersson
Telefon: 08- 508 22 329

Till
Hägersten-Liljeholmens
stadsdelsnämnd 2015-02-19

Kvalitetsgranskning av missbruksvården vid vuxenheten

Förvaltningens förslag till beslut

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd lägger ärendet till handlingarna.

Maria Mannerholm
Stadsdelsdirektör

Ingrid Widebäck
Avdelningschef

Sammanfattning

Stockholms stads socialtjänstinspektörer genomförde i september 2014 en kvalitetsgranskning vid förvaltningens vuxenhet. Förvaltningen har tagit del av granskningens resultat som presenterats i en rapport.

Granskningen visar bland annat att vuxenheten har en väl utvecklad samverkan, en väl sammansatt arbetsgrupp, omfattande öppenvård i form av en egen vårdkedja samt en god tillgänglighet. Granskningen visar också på vissa utvecklingsbehov vad gäller förhandsbedömningar, utredningsarbetet, LVM-handläggningen och barnperspektivet.

Förvaltningen är positiv till den kvalitetsgranskning som genomförts och de synpunkter som framkommit kommer att ligga till grund för vuxenhetens vidare förbättringsarbete.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts vid social omsorgs stab i samråd med enhetschefen vid vuxenenheten. Information till de fackliga organisationerna lämnas den 10 februari och till rådet för funktionshinderfrågor den 12 februari 2015.

Bakgrund

Stockholms stads socialtjänstinspektörer har till uppgift att granska stadens verksamheter inom individ- och familjeomsorgen med avseende på kvalitet och rättssäkerhet för den enskilde.

Socialtjänstinspektörernas granskningar bygger på lagstiftningens bestämmelser om god kvalitet enligt 3 kap 3 § Socialtjänstlagen (SoL). I september 2014 genomfördes en granskning av myndighetsutövningen vad det gäller missbruksvård för vuxna vid Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning.

Vuxenenheten

Vuxenenheten ingår i avdelningen Social omsorg och ansvarar för utredning och insatser till vuxna personer från 20 år med beroendeproblematik, hemlöshet och samsjuklighet. Verksamheten leds av en enhetschef och en biträdande enhetschef. Arbetsgruppen består av 10 socialsekreterare inom myndighetsutövning, varav två ansvarar för mottagningsfunktionen. Varje heltidsanställd utredande socialsekreterare ansvarar för cirka 24 ärenden, vilket inkluderar både utrednings-, insats- och uppföljningsärenden. 11 anställda ansvarar för olika former av öppenvårdsinsatser. Därutöver finns två bosamordnare som ansvarar för hela förvaltningens försöks- och träningslägenhetsverksamhet.

Granskningens genomförande

Socialtjänstinspektörerna har genomfört granskningen utifrån en granskningsmodell som bygger på lagstiftningens bestämmelser om god kvalitet. I denna granskning har två specifika frågor belysts:

- Klientens delaktighet i utredning, val och planering av insatser.
- Samverkan internt och externt när klienten har behov av insatser från flera enheter eller verksamheter.

Granskningsarbetet inleddes med att socialinspektörerna hade informationsmöten med ledning och personalgrupp. Därefter genomfördes granskning av ett antal slumpmässigt valda ärenden. Socialinspektörerna deltog i ärendediskussioner samt intervjuade både socialsekreterare och ledning. Det insamlade materialet har därefter sammanställts i en rapport.

Granskningens resultat

Systematiskt kvalitetsarbete

Förvaltningen har ett övergripande ledningssystem för det systematiska kvalitetsarbetet enligt Socialstyrelsens allmänna råd och föreskrifter SOSFS 2011:9. Ledningssystemet är integrerat med stadens ILS-system. Ledningssystemet ska dels fokusera på att skapa strukturer för verksamhetens ledning och styrning och dels på att bedriva ett kontinuerligt förbättringsarbete. Arbetet med att införa ledningssystemet vid vuxenheten är påbörjat. Till det systematiska kvalitetsarbetet hör även förvaltningens årliga brukarenkäter som vuxenheten deltar i. Granskningen visar dock att det kan finnas behov av att ytterligare utveckla brukarnas möjlighet till delaktighet.

Samverkan

Granskningen visar att vuxenheten har en väl utvecklad samverkan, både internt inom förvaltningen och med externa aktörer. Ett flertal skriftliga samverkansrutiner och överenskommelser finns.

Arbetsgrupp och kompetens

Granskningen visar att enheten har en väl sammansatt arbetsgrupp som består av såväl relativt nyutbildade socionomer som erfarna medarbetare med lång yrkeserfarenhet och som har arbetat länge på arbetsplatsen. Arbetsgruppens sammansättning ger möjlighet till kontinuitet i klientarbetet samt kunskaps- och erfarenhetsutbyte.

Insatser och öppenvård

Socialtjänsten ska erbjuda insatser utifrån den enskildes behov. Inom enheten bedrivs en omfattande öppenvård i form av en egen vårdkedja bestående av behandlings- och boendeinsatser, vilket ger vuxenheten möjlighet att anpassa insatserna efter målgruppens behov. Det är socialtjänstinspektörernas uppfattning att det är viktigt att vuxenheten fortsätter att anpassa öppenvårdsinsatserna efter de behov som finns i stadsdelen.

Tillgänglighet

Mottagningsgruppen har öppen telefonmottagning alla dagar samt har möjlighet att ta emot spontanbesök. Granskningen visar att enheten har god tillgänglighet genom sin mottagning och erbjuder tid för första samtal inom tre dagar.

Förhandsbedömningar

Ett ärende vid vuxenheten kan uppkomma genom ansökan, anmälan eller på annat sätt. En ansökan ska alltid leda till att en utredning inleds. När vuxenheten genom anmälan, eller annat sätt, får kännedom om att någon kan vara i behov av insatser från vuxenheten ska en förhandsbedömning göras.

Förhandsbedömningen syftar till att ta ställning till om en utredning enligt SoL ska inledas eller inte. Lagstiftningen anger inte hur länge en förhandsbedömning får pågå, men utredning ska enligt lag inledas utan dröjsmål. Ställningstagandet att inte inleda utredning ska dokumenteras med datum, motivering, namn och befattning.

Granskningen visar att dokumentationen i flertal av de 50 utvalda ärendena, var kortfattad och i vissa fall var det svårt att utläsa motiveringen till ställningstagandet. Socialtjänstinspektörerna anser att dokumentationen av förhandsbedömningar behöver ses över så att handläggningsrutinerna överensstämmer med lagstiftningens krav.

Yttranden

När Transportstyrelsen begär att socialtjänsten ska yttra sig i ett körkortsärende ska en utredning alltid inledas. Detta gäller oavsett om den enskilde deltar i utredningen eller inte. I granskningen framkom det att vuxenheten endast inleder utredning i de fall den enskilde kommer till kallat besök.

Utredningsarbetet

Utredningar inom socialtjänsten som gäller vuxna görs med stöd av 11 kap 1 § SoL eller 7 § LVM. Utredningen ska genomföras så snabbt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts. Utredningen ska vara tillräckligt omfattande för att kunna ge underlag för beslut, men den ska inte vara mer ingående än vad som är nödvändigt. Utgångspunkten är att den enskilde så långt det är möjligt ska medverka i utredningen och kunna påverka planeringen och insatserna. En utredning ska bestå av kartläggning, analys, bedömning och förslag till insatser. Varje utredning ska leda fram till ett beslut som kan innebära att ärendet avslutas utan insats, att ansökan avslås eller att insats beviljas. Vid samtliga beslut ska det finnas ett beslutsunderlag, detta innebär att ur dokumentationen ska det gå att utläsa på vilka grunder man fattat beslutet.

Socialtjänstinspektörerna har granskat 26 slumpmässigt valda utredningar som avslutats vid vuxenheten under sista halvåret 2013 och första halvåret 2014.

Hälften av de granskade utredningarna inleddes inom sju dagar. Ungefär 40 % av utredningarna slutfördes inom två månader. I flertalet var det svårt att utläsa när utredningen var slutförd. I vissa av de granskade akterna saknades beslutsunderlag i form av en utredning, vilket innebar att det var svårt att utläsa på vilka grunder beslutet hade fattats. I journalanteckningar och i vissa utredningar framgick det att klienten var delaktig i utredningsarbetet och planeringen av insatserna. Sammantaget visar granskningen att utredningsarbetet behöver förbättras.

Handläggning av LVM-ärenden

Socialtjänsten ska inleda utredning när den genom anmälan eller på annat sätt får kännedom om att det kan finnas skäl att bereda någon tvångsvård enligt LVM. Beslutet att inleda utredning enligt LVM ska föregås av en förhandsbedömning. Tvångsvård ska beslutas om någon till följd av ett fortgående missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel är i behov av vård för att komma ifrån sitt missbruk, vårdbehovet inte kan tillgodoses på frivillig basis, och den enskilde utsätter sin eller någon annans liv för fara.

Av granskningen framkom att ställningstagandet att inleda LVM-utredning eller inte kan ta lång tid och att vissa allvarliga anmälningar inte utmynnar i att utredning inleds.

Socialtjänstinspektörerna anser att detta inte är förenligt med intentionerna i LVM och det skyndsamhetskrav som anges i lagstiftningen.

Samordnad individuell plan (SIP)

Kommunen och landstinget har skyldighet att upprätta en individuell samordnad plan (SIP) för alla personer som behöver det för att få sina behov tillgodosedda genom insatser från båda huvudmännen, om de själva samtycker. Av de granskade akterna var det inget ärende som innehöll en SIP.

Barnperspektiv

Det är viktigt att missbruksvården särskilt uppmärksammar om det finns barn som påverkas av den vuxnes missbruksproblem. I flera av de granskade ärendena framgick det att det fanns ett samarbete med barn- och ungdomsenheten. I ett ärende fanns en barnkonsekvensanalys. Dock var det i många av de granskade ärendena svårt att utläsa om det fanns barn och om eventuellt umgänge utövades och hur barnen påverkades av den vuxnes missbruk. Granskningen visar att vuxnenheten uppmärksammat barnperspektivet, men att det behöver utvecklas ytterligare.

Uppföljning av insatser

Systematiska kartläggningar och uppföljning av insatser är nödvändiga för att få en samlad överblick och kunskap om de klientgrupper som verksamheten möter samt vilket resultat olika insatser ger. Granskningen visar att detta område behöver utvecklas vid vuxenheten.

Förvaltningens kommentarer till granskningens resultat

Brukarmedverkan

Vuxenheten arbetar med att göra klienterna delaktiga i den utredning som rör dem samt i planeringen av insatser. Socialsekreterarna träffar klienterna regelbundet för att följa upp att de insatser som beviljats motsvarar klientens önskemål och behov av stöd och hjälp. Klienternas synpunkter på verksamheten mäts i brukarenkäter och resultatet analyseras därefter av enheten. Det är vuxenhetens uppfattning, liksom socialtjänstinspektörernas, att brukarmedverkan bör förstärkas ytterligare och enheten kommer därför att försöka hitta ytterligare former för brukarmedverkan under 2015.

Förhandsbedömningar

Mottagningsenheten har utifrån granskningens resultat utarbetat nya rutiner för arbetet med förhandsbedömningar. Rutinen innebär att i de ärenden där förhandsbedömningen leder till att inte inleda utredning, dokumenteras alltid en utförlig motivering till ställningstagandet. Ställningstagandet ska enligt den nya rutinen skrivas under med datum, namn och befattning.

Yttranden

Vuxenheten fick 84 stycken begäran om yttrande från Transportstyrelsen under 2014. Det är relativt vanligt att de personer yttrandena gäller, inte är bosatta i stadsdelen. För att undvika att aktualisera enskilda personer som inte tillhör förvaltningens upptagningsområde har vuxenheten varit restriktiv med att inleda utredning i de ärenden där den enskilda inte kommit på inbokat besök. Att inleda utredning på en enskild som inte bor i stadsdelen kan innebära negativa konsekvenser både för den enskilde och för socialtjänsten. Socialtjänstinspektörernas synpunkter på att enheten inte inleder utredning i samtliga körkortsärenden har beaktats. Mottagningen har ändrat sitt arbetssätt och kommer framöver att fokusera på att skyndsamt utföra en tillhörighetsutredning. På så sätt kommer vuxenheten kunna inleda utredning även om personen inte kommer på kallat

besök utan att riskera att inleda utredning på en person som inte tillhör stadsdelsområdet.

Utredningsarbetet

Vuxenenheten bedriver ett kontinuerligt förbättringsarbete vad gäller utredningsarbetet. Enheten har regelbundna metoddagar för samtliga socialsekreterare med syfte att förbättra utredningsmetodiken. Biträdande enhetschef har ett nära samarbete med socialsekreterarna och ger dem stöd i handläggningsarbetet dels genom veckovisa socialsekretermöten och dels genom individuella ärendegenomgångar två gånger per år. Under en ärendegenomgång går socialsekreterare och biträdande enhetschef gemensamt igenom samtliga aktuella ärenden med fokus på utredningsarbetet.

Vuxenenheten har deltagit i socialförvaltningens stadsövergripandesprojekt om Evidensbaserad praktik inom missbruksärenden. Projektets syfte var att utveckla analys och bedömning i missbruksutredningar så att grunden för beslut blir tydligare och så att förutsättningarna förbättras för både en rättssäker myndighetsutövning och en evidensbaserad praktik i socialtjänstens missbruksgrupper. Socialstyrelsen har utarbetat en manual för utredning och under våren 2015 kommer vuxenenheten delta i ett pilotprojekt för användandet av denna manual. Förhoppningen är att arbetssättet ska implementeras vid enheten och därmed bidra till att kvaliteten höjs i utredningarna och klienternas delaktighet ökar.

LVM-handläggning

Av granskningen framkom att ställningstagandet att inleda LVM-utredning eller inte kan ta lång tid och att vissa allvarliga anmälningar inte utmynnar i att utredning inleds. Många LVM-anmälningar som inkommer till enheten rör klienter som redan är aktualiserade. Ofta har socialsekreteraren redan en upparbetad kontakt och försöker på olika sätt få till stånd en lösning på frivillig basis, detta kan ibland innebära att beslutet om att inleda eller inte inleda LVM-utredning dröjer. LVM-anmälningar med pågående ställningstagande följs noggrant av socialsekreterare och chefer. Vuxenenheten har utifrån granskningens resultat påbörjat en översyn av hanteringen av LVM-anmälningar. Ett förslag på ny lathund för hanteringen av inkommande LVM-anmälningar, gällande ärenden som inte är aktuella på enheten, har upprättats. Även nya rutiner för hur LVM-hanteringen ska se ut för redan aktuella ärenden kommer att upprättas, för att säkerställa att handläggningen sker skyndsamt och rättssäkert.

Samordnad individuell plan (SIP)

SIP ska göras när den enskilde begär det och när behov finns. I de granskade ärendena återfanns inga SIP. Vuxenenheten har dock som rutin att upprätta SIP i de ärenden som behov finns.

Vuxenenheten beräknar att det i dag finns SIP i ett 20-tal ärenden.

Arbetet med att öka kompetensen kring SIP vid vuxenenheten har redan påbörjats. Under 2014 deltog några av socialsekreterarna i en SIP-utbildning.

Barnperspektiv

Vuxenenheten arbetar aktivt med att synliggöra eventuella barn i vuxenutredningarna. Det är enhetens uppfattning att

barnperspektiver mer frekvent än tidigare lyfts på t ex

ärendedragningar. Under hösten 2013 och våren 2014 genomfördes en satsning på att stärka barnperspektivet i missbruksutredningarna.

Samtliga socialsekreterare deltog i en seminarieriserie om ”barn i fokus”. De ärenden som varit föremål för granskningen var ärenden som avslutades under den period som satsningen pågick.

Vuxenenhetens bedömning är att satsningen ska ha gett effekt i de nu pågående ärendena.

Uppföljning av insatser

Vuxenenheten följer noga effekten av beviljade insatser på individnivå. För att mäta effekten av insatser på gruppnivå hämtas

uppgifter från ASI och från öppenvårdens statistik. Detta tillvägagångssätt är dock enligt vuxenenhetens mening inte tillräckligt för att kunna göra en rättvis analys på gruppnivå.

Förvaltningen ska se över hur den systematiska uppföljningen kan förbättras för att få en samlad bild och kunskap om klientgruppen samt insatsernas resultat.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen är positiv till stadens arbete med att kvalitetsgranska verksamheter inom individ- och familjeomsorgen.

Kvalitetsgranskningen vid vuxenenheten är ett välkommet bidrag till det fortlöpande kvalitetsarbete som förvaltningen bedriver i sina olika verksamheter. Kvalitetsgranskningen har lyft fram viktiga utvecklingsområden som kommer att ligga till grund för vuxenenhetens arbete med att ytterligare öka kvaliteten i missbruksvården.

Förvaltningen föreslår att Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd lägger ärendet till handlingarna.

Bilagor

Bilagan "*Kvalitetsgranskning av missbruksvård för vuxna*" finns att läsa på www.insynsverige.se/stockholm under Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd, sammanträde 19 februari 2015.